

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидат:

Мр Ференц МАК

Тема:

A magyar irodalom kialakulása és története a Bácska és a Bánság területén
(Формирање и развој књижевности Мађара у Бачкој и Банату)

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео комисију

12. 02. 2016., Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

Др Ева ТОЛДИ, ванредни професор за ужу научну област Историја мађарске књижевности са компаратистиком и теоријом књижевности, избор: 08. 11. 2012., Филозофски факултет, Одсек за хунгарологију, Нови Сад – ментор

Др Ева ХОЖА, редовни професор за ужу научну област Историја мађарске књижевности са компаратистиком и теоријом књижевности, избор: 08. 12. 2011., Филозофски факултет, Одсек за хунгарологију, Нови Сад и Учитељски факултет на мађарском наставном језику, Суботица

Др Јулијана ИШПАНОВИЋ ЧАПО, ванредни професор за ужу научну област Фолклористика и историја културе на мађарском језику, избор: 28. 11. 2014. Филозофски факултет, Одсек за хунгарологију, Нови Сад

Др Анико НОВАК, доцент за ужу научну област Историја мађарске књижевности са компаратистиком и теоријом књижевности, избор: 05. 03. 2011., Филозофски факултет, Одсек за хунгарологију, Нови Сад

Др Шандор БОРДАШ, доцент за ужу научну област Историја мађарске књижевности, избор: 01. 02. 2012., Виша школа „Јожеф Етвеш“, Институт за педагогију, Баја, Мађарска

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме:

Ференц (Ференц) МАК

2. Датум рођења, општина, република:

16. 03. 1956., Бечеј, Србија

3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:

13. 09. 2010. Филозофски факултет, Нови Сад
 „Maradtam máig eleven tiltakozásnak“ – Babits Mihály liberális konzervativizmusa
 („Остао сам све до данас живи протест” – Либерално конзервативно убеђење
 Михаља Бабича)

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Књижевне науке

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

A magyar irodalom kialakulása és története a Bácska és a Bánság területén
 (Формирање и развој књижевности Мађара у Бачкој и Банату)

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација *A magyar irodalom kialakulása és története a Bácska és a Bánság területén* (Формирање и развој књижевности Мађара у Бачкој и Банату) има 561 нумерисаних страница и садржи следећа поглавља: Кључна документацијска информација на српском и енглеском језику (3–8), Садржај (11), Bevezetés – Irodalom és nemzeti újjászületés (Увод – Књижевност и национални препород, 11–37), A gimnáziumok és a tudós tanárok szerepe a bácskai és a bánsági magyar polgári kultúra megeremtésében (Улога гимназија и учених професора у стварању мађарске грађанске културе у Бачкој и Банату, 38–71), A város intézeteinek koronája – Szabadkai főgimnázium (Круна градских завода – Виша гимназија у Суботици, 72–137), A beamterek és a megyeszékhely – Zombor és a tudós tanárok (Беамтери и жупанијско седиште – Сомбор и учени професори, 138–177), Régibb keletű szerencsétlen viszonyok öröksége – Újvidék és a magyar irodalom (Наслеђе немилих околности ранијег порекла – Нови Сад и мађарска књижевност, 178–207), Protocolum a városról – Pancsova és a tanítómesterek (Protocolum о граду – Панчево и учитељи, 208–266), Polgári jogok és polgári kötelességek – Nagykikindai gimnázium (Грађанска права и грађанске обавезе – Гимназија у Великој Кикинди, 267–286), Józan ítéletű polgárok legyenek – Versec: polgári iskola, főreál vagy gymnasium? (Да буду грађани који трезвено расуђују – Вршац: грађанска школа, виша реална или gymnasium?, 287–320), Bízunk ifjúságunk teremtő szellemében – Fehértemplom, a klasszika-filológia műhelye (Имајмо поверења у стваралачки дух наше младежи – Бела Црква, радионица класичне филологије, 321–355), Irodalmi társaságok (Књижевна друштва, 356–424), Arcképek, pályarajzok (Портрети, каријере, 424–503), Összefoglaló – A klasszika-filológiától Ady Endre költészetéig (Сажетак – Од класичне филологије до поезије Енреа Адија, 504–513), Források (Извори, 513–536), Irodalom (Литература, 537–561).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У Уводу (*Bevezetés – Irodalom és nemzeti újjászületés*) кандидат описује предмет своје дисертације и формулише хипотезе, одређује циљ свог истраживања. Дисертација се бави предисторијом војвођанске мађарске књижевности и полази од претпоставке да су се услови за појаву књижевности на територији Бачке и Баната стекли крајем 19. века. Кандидат констатује да је било потребно конституисање грађанског сталежа, слоја имућних предузетника да би људи у Бачкој и Банату ово поднебље доживели као своје и формирали културни живот по својим замислима, формулисали очекивања у вези

образовања, штампе, научног живота, књижевности, створили просторе друштвеног живота, односно институције науке и уметности, који су били предуслов за стварање књижевности.

У поглављу *A gimnáziumok és a tudós tanárok szerepe a bácskai és a bánági magyar polgári kultúra megeremtésében* (Улога гимназија и учених професора у стварању мађарске грађанске културе у Бачкој и Банату) је реч о улози коју су у формирању књижевног живота играле гимназије. Дисертација указује на то да су у значајнијим градовима Бачке и Баната генерације младих поучавали одлично припремљени професори који су стекли велико знање на плану класичне филологије, књижевности и историје. Многима од њих су књиге, студије, научне расправе објављиване и од стране будимпештанских издавача. Наслов следећег поглавља је: *A város intézeteinek koronája – Szabadkai főgimnázium* (Круна градских завода – Виша гимназија у Суботици). Гимназија у Суботици је свој процват доживела у периоду 1890–1918. године, што је и време настанка грађанског друштва у граду. Младим нараштајима су предавали одлични професори као што је био некадашњи гост париских салона Пал Јамбор, истакнути историчар књижевности Густав Тонч, еминентни промотер модерне мађарске лирике и поезије Ендреа Адија Иштван Лос, и историчар Суботице Иштван Ивањи. У овом поглављу се обрађује њихово дело. У поглављу под насловом *A beamterek és a megyeszékhely – Zombor és a tudós tanárok* (Беамтери и жупанијско седиште – Сомбор и учени професори) се тврди да је Сомбор са својим службеничким слојем пресудно утицао и на културни живот града. Српска учитељска школа и мађарска виша гимназија су биле две најеминентније институције које су играле важну улогу у образовању интелигенције. А пошто су две националне заједнице живеле уско повезане међусобно, настала је „радионица” мађарског тумачења српских јуначких песама и класичне српске књижевности: њени чланови су своје преводе објављивали у пештанским листовима и посебним књигама. Еде Маргалич је својим историјским студијама, а Пал Деметер својом поезијом израстао у значајног ствараоца своје епохе. Ово поглавље обогатљује истраживања мађарско–српских књижевних веза значајним сазнањима и подацима. Следеће поглавље – *Régibb keletű szerencsétlen viszonyok öröksége – Újvidék és a magyar irodalom* (Наслеђе немилых околности ранијег порекла – Нови Сад и мађарска књижевност) – даје увид у историјат и српског и мађарског средњошколског образовања. Међу професорима посебну пажњу посвећује Лајошу Зоркоцију који је представљањем фрушкогорских манастира створио значајно дело. Новосадски професори Ђорђе Дера и Благоје Бранчић су саставили мађарско–српски, а потом и српско–мађарски речник, а Владислава Полит је својом студијом о Петефију објављеном 1911. године постала једна од пионира компаратистике. У поглављу под насловом *Protocolum a városról – Pancsova és a tanítómesterek* (Protocolum о граду – Панчево и учитељи) се кандидат највише бави образовним и научним радом професора класичне филологије, односно мађарског, немачког и латинског језика и књижевности. Осим тога скреће пажњу и на књигу која је под насловом *Скупљени списи Михаила Витковича* објављена 1882. године у Панчеву. Професора мађарске књижевности Јаноша Ренца представља као једног од првих тумача модерне мађарске лирике поводом његове студије о поезији Јаноша Вајде. Поглавље *Polgári jogok és polgári kötelességek – Nagyikindai gimnázium* (Грађанска права и грађанске обавезе – Гимназија у Великој Кикинди) је фокусирано на студије Данијела Ередија и Игнаца Јесенскија, значај потоњег види у стварању модерне социографије. У центру пажње поглавља *Józan ítéletű polgárok legyenek – Versec: polgári iskola, főreal vagy gymnasium?* (Да буду грађани који трезвено расуђују – Вршац: грађанска школа, виша реална или gymnasium?) стоји дело Лајоша Перјешаја, са посебним освртом на његову збирку приповедака. У поглављу *Bízunk ifjúságunk teremtő szellemében – Fehértemplom, a klasszika-filológia műhelye* (Имајмо поверења у стваралачки дух наше младежи – Бела Црква, радионица класичне филологије) се полази од тога да је виша гимназија у Белој Цркви била надалеко позната радионица

класичне филологије. Своју каријеру су на катедри средње школе тог града започели историчар Пал Кирањ и археолог Габор Теглаш, као и етнограф Антал Херман. Поглавље *Irodalmi társaságok (Књижевна друштва)* обрађује активности књижевних и историјских друштава и представља њихове значајне чланове. Као заједничку црту истиче да су супротно Пешти желели нагласити дух Бачке и карактеристични профил њеног народа. Поглавље *Arcképek, pályarajzok (Портрети, каријере)* се бави оним бројним истакнутим књижевницима Бачке и Баната, а нису припадали ни једној школској катедри, нити књижевном друштву. Сви они су створили изванредна дела, написали су први роман у региону, преводили српску поезију, штампали српску граматику.

Завршно поглавље докторске дисертације под насловом *Összefoglaló – A klasszika-filológiától Ady Endre költészetéig (Сажетак – Од класичне филологије до поезије Ендреа Адија)* констатује да су током полувековног постојања грађанског друштва Бачке и Баната између 1867. и 1918. године, мађарска књижевност и научни живот везан за књижевност рођени и развили се у пуној лепоти. Писци, песници, новинари и учени професори су поезијом, романима, публицистиком, историјским, књижевноисторијским и етнографским радовима указали су на суштинску везу између поднебља и људи који у њему живе. Грађанин који је остварио своју слободну вољу и одлуке, према својим идејама је формирао друштво, предузетништво, градио свој дом, створио школу, док је са циљем да прошири своје знање путовао у далеке земље, писао, читао и стварао, а као резултат свега тога се у целовитој дубини свог мисаоног садржаја развила мађарска књижевност Бачке и Баната.

Листа *Извора* садржи приближно 350, а *Литература* око 500 ставки, што показује да је кандидат користи најзначајнија научна дела мађарске историје књижевности која се односе на разматрано раздобље, а прегледао је и тадашње научне часописе (*Egyetemes Philológiai Közlöny, Irodalomtörténet, Budapesti Szemle, Századok*). Одрадио је огроман посао када је истражио мађарску штампу Суботице, Сомбора, Новог Сада, Панчева, Вршца и Беле Цркве, да би открио изворни материјал за обраду и критичку анализу дела скоро деведесет, углавном заборављених писаца, песника, учених професора из Бачке и Баната.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

I Списак објављених радова који у потпуности припадају проблематици докторске дисертације:

1. Mák Ferenc. Sziklay Ferenc fehértemplomi évei (1911–1913) [Ференц Сиклаи у Белој Цркви 1911–1913]. *Hungarológiai Közlemények* 2014. 1. 75–91. p. ISSN: 0350 2430, UDK: 821.511.141(497.113)-4
2. Mák Ferenc. Sziklay Ferenc fehértemplomi évei (1920–1943) [Ференц Сиклаи у Белој Цркви 1920–1943]. *Hungarológiai Közlemények* 2014. 2. 99–102. p. ISSN: 0350 2430, UDK: 821.511.141(497.113)-4
3. Mák Ferenc. Példányképek a nagy tettekhez – Régi fehértemplomi bibliotékák [Примери за велика дела – Старе белоцркванске библиотеке]. *Könyv, könyvtár, könyvtáros* 2014. 2. 37–45. HU-ISSN 1216-6804
4. Mák Ferenc. Románecz Mihály pancsovai évei (1880–1899) [Михаљ Романец у Панчеву 1880–1899]. *Hungarológiai Közlemények* 2015. 1. 110–131. ISSN: 0350 2430, UDK: 821.511.141-4, 811.521.141:929
5. Mák Ferenc. Pancsovai tanítómesterek [Панчевачки учитељи]. *Magyar Szó – Kilátó* 2015. jan. 31.–febr. 1. 25. p. ISSN: 0350-4182, UDK: 373.54(497.113 Pančevo)"1872/1900"
6. Mák Ferenc. Az antik ember lelki harmóniája – Fináczy Ernő I–III. [Душевна хармонија античког човека – Ерне Финанци I–III] *Magyar Szó – Kilátó*, 2015. február 7–8. 25.; február

14–16. 25.; február 21–22. 25. ISSN: 0350-4182, UDK: 371.12:929 Fináczy E.

7. Mák Ferenc. A fehértemplomi magyar sajtó a századfordulón. Lakatos Éva – tiszteletteljes főhajtással sajtótörténeti munkássága előtt [Мађарска штампа Беле Цркве на прекретници векова. С дужним поштовањем према делу Еве Лакатош на плану историје штампе]. *Magyar Könyvszemle* 2015. 2. 215–222. HU-ISSN 0025-0171, DOI 10.17167/MKSZ.2015.2.215

II Списак објављених радова који делимично припадају проблематици докторске дисертације:

1. Mák Ferenc. Fiume és a magyar sajtó [Мађарска штампа у Риједи]. *Hungarológiai Közlemények* 2013. 2. 29–47. ISSN: 0350 2430, UDK: 821.511.141(497.11)-4, 911.375:070(=511.141)

2. MÁK Ferenc: Brájer Lajos és a mértéktartó *Fiumei Estilap*. [Лажош Брајер и умерени *Fiumei Estilap*]. *Hungarológiai Közlemények* 2013. 3. 111–119. ISSN: 0350 2430, UDK: 821.511.141(497.11)-4, 821.511.141(497.11):070

VII ZAKЉUČCI OДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација се бави предисторијом мађарске књижевности у Војводини. Истражује пре свега улогу гимназија и активности учених професора у стварању мађарске грађанске културе у Бачкој и Банату. Многострана тумачења текстова нису ограничена искључиво на анализу дела, него у ширем друштвеном контексту разматрају прве појаве белетристике и радова из области историје књижевности. Док реконструираше културни и друштвени живот Бачке и Баната на крају 19. века и почетком 20. века, поред књижевних дела истражује и представља и такве историјске, публицистичке и етнографске радове, који су детерминисали културну атмосферу средине и створили основу за настанак војвођанске мађарске књижевности. Испоставља се да су се многи професори поред васпитно-образовног рада бавили и научним активностима. У дисертацији се поред великих професорских личности представљају и стваралачки портрети оних писаца, песника, новинара, који нису били везани за неку образовну установу или књижевно друштво, али су допринели формирању и квалитативном развоју духовног живота средине. Докторска дисертација даје значајан допринос и откривању српско–мађарских културних веза. Закључци, односно резултати истраживања научно су потпуно релевантни, на основу чега комисија дисертацију у потпуној мери оцењује позитивно.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Највећа врлина докторске дисертације *A magyar irodalom kialakulása és története a Bácska és a Bánság területén (Формирање и развој књижевности Мађара у Бачкој и Банату)* је да се заснива на оригиналном истраживању темељито изучаваног изворног материјала. Током истраживања је кандидат открио бројна нова издања, која су за историју књижевности до сада била непозната или им није придавана одговарајућа пажња. На тај начин разматра изузетно велики корпус, у којем се добро сналази, наиме прецизно омеђује свој предмет. Количина изворног материјала омогућује да посматрани проблем доследно разради и детаљно изложи. Коначни закључак о карактеру предисторије војвођанске мађарске књижевности логички следи из анализираних материјала и тока мисли изведеног у њему. На основу свега тога комисија констатује да начин приказа и тумачења резултата истраживања заслужује позитивну оцену.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:	
НАПОМЕНА: Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање.	
1.	Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме
2.	Да ли дисертација садржи све битне елементе
3.	По чему је дисертација оригиналан допринос науци
4.	Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања
<p>1. Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.</p> <p>2. Дисертација садржи све битне елементе.</p> <p>3. Дисертација се заснива на оригиналном истраживању великог волумена. Разматрајући предисторију војвођанске мађарске књижевности указује на везе које ће рedefинисати досадашње схватање о историји књижевности нашег региона. Оповргава претпоставку која је дуго времена одређивала мишљење о њој, да ова средина нема традиција. У вези настанка првих књижевних дела пажњу усмерава на радове изузетних професорских личности као дела од кључног значаја јер су у значајној мери допринели настанку и обогаћивању духовног и културног живота на овим просторима. Рад на откривању историје српско–мађарских веза – прво објављивање превода, речника, српске граматике – доприноси и бољем разумевању културног контекста региона. Дисертација представља значајан допринос изучавању културних процеса и књижевности овог поднебља.</p> <p>4. Дисертација нема битнијих недостатака који бу утицали на резултат истраживања и на позитивну оцену комисије.</p>	
X ПРЕДЛОГ:	
На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:	
<p>На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета да се докторска дисертација под насловом <i>A magyar irodalom kialakulása és története a Bácska és a Bánság területén</i> (Формирање и развој књижевности Мађара у Бачкој и Банату) прихвати, а кандидату мр Ференцу Маку одобри одбрана.</p>	

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Др Ева ТОЛДИ, ванредни професор
Филозофски факултет, Одсек за хунгарологију, Нови Сад – ментор

Др Ева ХОЖА, редовни професор
Филозофски факултет, Одсек за хунгарологију, Нови Сад и
Учитењски факултет на мађарском наставном језику, Суботица

Др Јулијана ИШПАНОВИЋ ЧАПО, ванредни професор
Филозофски факултет, Одсек за хунгарологију, Нови Сад

Др Анико НОВАК, доцент
Филозофски факултет, Одсек за хунгарологију, Нови Сад

Др Шандор БОРДАШ, доцент
Виша школа „Јожеф Етвеш“, Институт за педагогију,
Баја, Мађарска

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење, односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.